

© Nele Lekens.

- HUB-KB • HUB campus Koekelberg
- HUB-HIG • HUB campus Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen
- HUB-KO • HUB campus Koningsstraat
- HUB-NL • HUB campus Nieuwland
- HUB-ST • HUB campus Stormstraat
- EHB • Erasmushogeschool Brussel campus Dansaert
- EHB • Erasmushogeschool Brussel Koninklijk Conservatorium Brussel
- EHB • Erasmushogeschool Brussel campus Jette
- EHB • Erasmushogeschool Brussel Industriële Wetenschappen en Technologie
- SLUKB • Hogeschool Sint-Lukas Brussel
- VUB • Vrije Universiteit Brussel campus Etterbeek
- VUB • Vrije Universiteit Brussel campus Jette
- W&K • Hogeschool voor Wetenschap en Kunst campus Naraft
- W&K • Hogeschool voor Wetenschap en Kunst campus Sint-Lucas Brussel

En waarom samen?

De bibliotheken van het Nederlandstalig hoger onderwijs in Brussel zijn reeds geruime tijd op zoek naar meer efficiëntie, zichtbaarheid en maatschappelijke dienstverlening. Dit artikel schetst hoe zij dat via samenwerking in de Brusselse context willen realiseren.

Twee associaties en vijf instellingen voor hoger onderwijs

Wie in Brussel Nederlandstalig hoger onderwijs wil volgen, kan terecht in drie hogescholen, één universiteit en één gemengde instelling, die tegelijk universiteit én hogeschool is. Momenteel maken 25.000 jongeren de keuze om zich in te schrijven aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB), de Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB), de Erasmushogeschool Brussel (EhB), de Hogeschool Sint-Lukas Brussel (SLUKB) of de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (W&K)¹.

Johan CAUWENBERGH, Adjunct-diensthoofd
Hogeschool-Universiteit Brussel - campus Stormstraat
johan.cauwenbergh@hubrussel.be

Nele LEKENS, Informatie-adviseur Erasmushogeschool Brussel
nele.lekens@ehb.be

Patrick VANOUPLINES, Hoofdbibliothecaris Vrije Universiteit Brussel
patrick.vanouplines@vub.ac.be

niet wat meer

HUB - campusbibliotheek Stormstraat. © Marie Jeanne Smets.

De Hogeschool-Universiteit Brussel, de Hogeschool Sint-Lukas Brussel en de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst, partners van de Associatie K.U.Leuven

Geschiedenis

Al zag het er in eerste instantie niet naar uit, toch verkozen de katholieke Brusselse hogescholen begin deze eeuw een associatie met de Leuvense Universiteit boven een met de Vrije Universiteit Brussel. Volgens toenmalige VUB-rector Benjamin Van Camp werd daarmee de kans verkeken op een gemeenschappelijke en pluralistische hogere onderwijsruimte in Brussel. Gezien de jarenlange samenwerking met de K.U.Leuven leek het logisch om die binnen de Leuvense Associatie te bevestigen. Vijf Brusselse hogescholen zetten de stap: de toenmalige EHSAL, de IRIS-hogeschool, de Katholieke Hogeschool Brussel, de Hogeschool Sint-Lukas Brussel en de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst. Tegelijk ging het proces van fusies, dat sinds het Hogescholendecreet² op gang was getrokken,

gestaag verder. Het meest uitgesproken voorbeeld daarvan is de nieuw gevormde Hogeschool-Universiteit Brussel die vanaf het academiejaar 2008-2009 de opleidingen verenigt van de vroegere hogescholen EHSAL, HONIM en VLEKHO, van het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (HIG) en van de Katholieke Universiteit Brussel (KUB). Dit is een nieuw en uniek concept in Vlaanderen. De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst bracht ook een aantal instellingen samen, zij het in een losser verband. Met de te verwachten defusie van deze instelling en het vertrek van VLEKHO en HONIM naar de Hogeschool-Universiteit Brussel, is het uitkijken naar wat er met de resterende Brusselse partners Sint-Lucas Brussel (Architectuur) en NARAFI gaat gebeuren. Misschien ligt daar wel een kans om samen met de Hogeschool Sint-Lukas Brussel, die tot nu toe zijn zelfstandigheid behield, een Vlaamse kunstenhogeschool te vormen.

Universitaire Associatie Brussel (UAB). Foto: Bernadette Mergaerts.

Huidige situatie

De Hogeschool-Universiteit Brussel zal dit academiejaar beschikken over vijf campusbibliotheken. Op campus Nieuwland zijn de departementen Lerarenopleiding en Gezondheidszorg gehuisvest. De vernieuwde bibliotheek van campus Parnas in Dilbeek stelt materiaal ter beschikking voor de Lerarenopleiding Lichamelijke Opvoeding en de opleiding Orthopedagogie. Campus Stormstraat legt de klemtoon op Economie, Milieukunde en Sociaal-Agogisch Werk, terwijl campus Koningsstraat (ex-VLEKHO) de Talen en campus Koekelberg de Rechten (ex-KUB) en Bedrijfskunde, ICT en Communicatie (ex-HONIM) voor zijn rekening neemt. Alles samen stellen de bibliotheken van deze instelling ongeveer 200.000 werken ter beschikking. De bibliotheek van Hogeschool Sint-Lukas Brussel heeft Kunst en Architectuur als onderwerpsgebied en beschikt over 30.000 werken, terwijl NARAFI, eveneens met Kunst als hoofdthema, 3.000 werken en Sint-Lucas Brussel, met architectuur als hoofdgebied, 3.500 werken in huis heeft. Binnen afzienbare tijd maken al deze bibliotheken de overstap naar LIBIS-Net, het bibliotheeknetwerk van de Leuvense universiteit, en dus ook naar de gemeenschappelijke Aleph-bibliotheeksoftware. Daardoor zal de zichtbaarheid van al deze bibliotheken sterk verhogen. Dan zullen herschikkingen ook softwarematig en bibliotheektechnisch vlotter verlopen, wat een einde stelt aan de huidige, tijdrovende conversies. Precies voor de zichtbaarheid in een groter geheel heeft de bibliotheek van de Nationale Bank vorig jaar trouwens beslist om zich te integreren in dit Leuvense netwerk (zie *casus NBB*, p. 21).

Missie

Het eerste concrete samenwerkingsresultaat van de bibliotheken van de Hogeschool-Universiteit Brussel is een nieuwe opdrachtsverklaring, die geënt is op de missie van de hogeschool, waarin studentgerichtheid, professionaliteit en maatschappelijke dienstverlening centraal staan. Uiteraard doen de bibliotheken aan alle vormen van informatie-dienstverlening voor studenten en docenten van de eigen instelling. Maar in het kader van de academisering ligt de klemtoon de laatste jaren ook meer op onderzoek. Dat geldt ook voor de bibliotheek van Hogeschool Sint-Lukas Brussel. Wat de maatschappelijke dienstverlening betreft, wordt expliciet gesteld dat de bibliotheken een bijdrage willen leveren aan het levenslang leren. Daarom staan de collecties en de dienstverlening open voor alumni en het brede werkveld. Bovendien kan elke bezoeker, zoals in de meeste bibliotheken trouwens, vrij consultatierecht krijgen. Dit is echter te weinig bekend, en niet alleen in Brussel.

De Vrije Universiteit Brussel en de Erasmus-hogeschool Brussel in de Universitaire Associatie Brussel

Geschiedenis

Naar aanleiding van het Hogescholendecreet² smolten in 1995 dertien Brusselse kleine hogescholen samen tot de Erasmushogeschool Brussel (EhB). In juli 2003, als gevolg van het Structuurdecreet³, vormde die samen met de Vrije

Universiteit Brussel de vzw Universitaire Associatie Brussel (UAB). Dit heeft heel wat gevolgen gehad voor de locaties van de campussen waar de faculteiten en departementen gevestigd worden. En de bibliotheken, die moeten natuurlijk al deze beleidsbeslissingen volgen, want als een opleiding van locatie verandert, dan verhuist de bibliotheek logischerwijze mee. In 1995 werden de kleine hogeschoolbibliotheken verdeeld over de nieuw gevormde departementen. Grote delen van de collecties verhuisden naar andere locaties waar die dan weer samengevoegd werden. Zo werd de bibliotheek van het Hoger Instituut Wemmel (HIWV) eerst verdeeld over drie departementen: Lerarenopleiding, Hotel-Toerisme en Communicatie. De bibliotheek verspreidde haar collectie dus over drie locaties. De voorbije jaren creëerde de hogeschool echter weer grote campussen waardoor de collecties van Hotel-Toerisme en Communicatie in 2005 opnieuw samengevoegd werden.

Huidige situatie

In de Vrije Universiteit Brussel is er steeds gestreefd naar een gecentraliseerde bibliotheekvoorziening. Er zijn slechts twee deelbibliotheken: de Centrale Bibliotheek op de campus Etterbeek en de Medische Bibliotheek op de campus Jette. De Erasmushogeschool Brussel heeft twee campusbibliotheken en twee departementale bibliotheken.

De samenwerking tussen de EhB en de VUB wordt ook steeds intenser. Zo verhuisde in de zomer van 2008 het departement Toegepaste Taalkunde (TTK) de onderwijsruimten, kantoren én de bibliotheek naar de VUB-campus Etterbeek en wordt de bibliotheek van TTK volledig geïntegreerd in de universiteitsbibliotheek.

De samenwerking tussen de bibliotheken van de Vrije Universiteit Brussel en de Erasmushogeschool Brussel gaat nog verder. De toegangs- en uitleenmogelijkheden van de bibliotheken van de Universitaire Associatie Brussel zijn maximaal voor zowel personeel als studenten. Na een eenmalig inschrijvingsgeld te hebben betaald, kunnen ze vrij gebruikmaken van elkaars collecties. Nog voor de associatie bestond, bood de Erasmushogeschool Brussel genetwerkte cd-roms aan via een server op de Vrije Universiteit Brussel. De universiteit en de hogeschool hebben ook onder de koepel van de associatie één enkele tijdschriften-intermediair gekozen. Beide werken met het geïntegreerde bibliotheekstelsel VubisSmart, dat ontstaan is binnen de Vrije Universiteit Brussel.

Missie

Hoewel de klanten van een hogeschoolbibliotheek niet dezelfde vragen hebben als de gebruikers van een universiteitsbibliotheek, sluiten de doelstellingen van beide instellingen door de academisering van het onderwijs nauw bij elkaar aan. De missie van de bibliotheek van de Vrije Universiteit Brussel is toegang te bieden tot wetenschappelijke informatiebronnen ter ondersteuning van onderwijs

en onderzoek. Door diensten in te richten voor studenten, onderwijzend personeel en onderzoekers vormt de bibliotheek het hart van de wetenschapsbeoefening.

De bibliotheken van de Erasmushogeschool Brussel willen het totale leerproces actief ondersteunen. Ze stellen de informatie dan ook niet enkel beschikbaar, maar voorzien ook de middelen om die informatie te verwerken. De bibliotheken ondersteunen dus de activiteiten op het vlak van onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening van de hogeschool door de democratische toegang tot kwaliteitsvolle informatie te garanderen voor alle studenten en personeelsleden van de Erasmushogeschool Brussel.

Waar werken we al samen?

Er kan niet meteen een scala aan samenwerkingsinitiatieven binnen of over de sector heen opgesomd worden. We kennen elkaar, ontmoeten elkaar geregeld, maar daar blijft het meestal bij. In het beste geval plaatsen we links naar elkaars websites en catalogi op het intranet ten behoeve van de eigen gebruikers, als ondersteuning voor aanvragen voor Interbibliothecaire Leen (IBL) of ter voorbereiding van consultatie ter plaatse. Daar worden geen afspraken over gemaakt. Tegelijk zijn er in het Brusselse verschillende portals opgestart om de collecties zichtbaarder te maken, bijvoorbeeld de website 'DigitaalBrussel' van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en recenter van BRIO, Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum (zie *casus BRIO*, p. 30). Hoeveel gebruikers via deze kanalen de weg vinden naar de instellingen, blijft echter onduidelijk.

De samenwerking binnen de eigen associatie is wel al in hoge mate doorgevoerd. Dat gaat van gratis leen- of consultatierecht voor elkaars fysieke en digitale collecties tot het zoeken naar synergieën, het maken van afspraken rond collectievorming en bewaarbeleid en het implementeren van een gemeenschappelijke bibliotheeksoftware. Getuige de vele werkgroepen die rond deze thema's werken. Maar wat de samenwerking tussen beide associaties in het Brusselse betreft is het eerder koffiedik kijken. Al valt er op het eerste gezicht nauwelijks enige samenwerking te bespeuren, toch is die er in essentie wel. Zo werd voor de studenten van de Bijzondere Leerroute Sociaal-Agogisch Werk, die de twee eerste jaar van hun opleiding aan de Hogeschool-Universiteit Brussel en de volgende drie jaar aan Erasmushogeschool Brussel studeren, een regeling uitgewerkt waarbij zij hun leenrecht aan de eerste instelling behouden terwijl zij doorstuderen aan de tweede. Ook wordt werk gemaakt om hun afstudeerwerken in beide bibliotheken beschikbaar te stellen. Maar er bestaan nog andere samenwerkingsverbanden, die hierna uitgebreid aan bod komen.

Brussel, draaischijf van het IBL-pendelverkeer

Ten tijde van de oliecrisis in 1973 nam de Conferentie der Universitaire Hoofdbibliothecarissen het initiatief om het IBL-verkeer tussen de universiteitsbibliotheken en enkele nationale wetenschappelijke instellingen, voornamelijk in de Brusselse regio, te rationaliseren. Sinds 1973 wordt tweemaal per week, op dinsdag en donderdag, naar Brussel gependeld vanuit de Belgische universiteitssteden Antwerpen, Bergen, Gent, Leuven, Louvain-la-Neuve, Luik en Namen. Op de VUB-campus te Etterbeek worden de IBL-stukken onderling uitgewisseld. Vanuit dit centrale uitwisselingspunt vertrekt een pendelbusje van de Vrije Universiteit Brussel naar de Brusselse deelnemende bibliotheken. Dat zijn het Algemeen Rijksarchief, de Facultés Universitaires Saint-Louis, de Hogeschool-Universiteit Brussel, het KMI, het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, de Koninklijke Bibliotheek en het Queteletfonds. Voor andere wetenschappelijke bibliotheken wordt De Post ingeschakeld. Deze werkwijze, samen met de automatisering van de IBL-aanvragen in het Impala-systeem, garandeert een snelle en goedkope levering binnen en buiten Brussel.

IBL en VUB-pendel tussen Brussel en Vlaanderen. © Patrick Vanouplines.

Boekenbende aan Huis en Jeugdboekenweek

Tussen hogescholen met een Lerarenopleiding en openbare (jeugd-)bibliotheken moest het vroeg of laat tot een samenwerking komen, zeker op het vlak van bibliotheekuitbreidingswerk en meer specifiek leesbevordering. In Brussel kreeg dat vorm in twee initiatieven. Het project Boekenbende aan huis zag het levenslicht in 1992 toen bibliotheekmedewerkers van de Nederlandstalige bibliotheek van Schaarbeek via schoolopbouwwerk contact zochten met de basisscholen om de kinderen jonger dan twaalf jaar opnieuw aan het lezen te krijgen. Aangezien er echter veel allochtone leerlingen les volgen, was een extra inspanning vereist. Daarom werd in 1994 gestart met de Boekenbende, een voorleesclub in de bibliotheek

voor jonge lezers van 6-7 jaar. Maar dat volstond niet. In 1996 groeide dit initiatief uit tot een heuse 'Boekenbende aan Huis'. Sindsdien werken jaarlijks tussen de honderd en tweehonderd vrijwilligers, vooral tweedejaarsstudenten uit de Lerarenopleidingen voor Kleuter- en Lager Onderwijs (ex-EHSAL), en sinds kort ook studenten uit de opleidingen voor Orthopedagogie (ex-EHSAL), Vertaler-Tolk (ex-VLEKHO) en Taal- en Literatuurstudie (ex-KUB), aan dit initiatief mee. Boekenbende-studenten gaan gedurende een vijftal weken één avond per week voorlezen bij de mensen thuis. Zij maken de kinderen warm voor boeken en taal en moedigen de ouders aan om zelf voor te lezen. In de Hogeschool-Universiteit Brussel is voorlezen al jaren een vast onderdeel van de opleiding. Studenten leren veel over kinderboeken door er zelf te selecteren en oefenen bovendien hun voorlees- en verteltalent in een ongedwongen maar vaak ook veeleisend kader. Soms moeten ze echt het onderste uit de kan halen om hun anderstalige publiek mee te krijgen (zie *casus BAH*, p. 43).

De campusbibliotheken van deze hogescholen hebben hiervoor hun aanbod van prentenboeken en voorleesverhalen, die sowieso tot de basiscollectie behoren, drastisch moeten uitbreiden. Want de studenten-voorlezers gaan uiteraard vooral op zoek in de collectie van hun eigen hogeschool. Dat aanbod aan Nederlandstalige boeken bleek al snel ontoereikend. Aangezien er vooral in allochtone gezinnen voorgelezen wordt en het toch ook de bedoeling is via dit project de ouders te bereiken, vroegen de bibliothecarissen van de toenmalige Katholieke Hogeschool Brussel (nu HUB) een extra steun aan het Steunpunt Brusselse Bibliotheken (SBB), om ook anderstalige jeugdboeken aan te bieden. Dat resulteerde in een permanente wisselcollectie met vooral prentenboeken en audiocassettes in het Marokkaans, het Turks en het Arabisch. De laatste jaren werken de opleidingen Orthopedagogie en Vertaler-Tolk met tijdelijke Nederlandstalige wisselcollecties. Prentenboeken behoren immers veel minder tot de basiscollectie van hun campusbibliotheken, maar hun hogescholen leverden voor dit project toch een financiële inspanning om een kwalitatief hoogstaande basiscollectie uit te bouwen. Bibliotheektechnisch kan deze uitwisseling problemen geven bij het inlezen van de bibliografische records, zeker omdat de partners met verschillende bibliotheeksoftware werken. Maar dankzij ondersteuning van de softwareleveranciers en de goede contacten tussen de bibliotheekmedewerkers is dit steeds probleemloos verlopen. Een ander aspect heeft vooral te maken met mogelijke schade of verlies van materialen uit deze wisselcollecties. De Hogeschool-Universiteit Brussel heeft hier in het kader van haar ISO-gecertificeerd kwaliteitssysteem steeds duidelijke afspraken over opgesteld. De openbare bibliotheken aanvaardden de onderliggende afspraken zonder meer en die hebben ondertussen hun nut bewezen.

De Erasmushogeschool Brussel ontwikkelde een andere vorm van samenwerking met de openbare bibliotheken. De studenten van de opleiding Kleuteronderwijs organiseren al enkele jaren vertelmomenten in de Brusselse jeugdbibliothe-

De gastgezinnen zijn vaak gastvrij en de kinderen erg dankbaar. Zo krijgen de voorleesstudenten – naast kennis en praktische vaardigheden – een veel genuanceerder beeld van Brussel.
© HUB - Toon Coussement.

ken tijdens de Jeugdboekenweek. Zij lezen een week lang voor, telkens voor meer dan honderd kleuterklasjes. Ook deze vertelstage is ingebed in de opleiding. Eerstejaarsstudenten krijgen een grondige voorbereiding, selecteren zelf in functie van het thema prentenboeken van befaamde auteurs en illustratoren, leren de gepaste verteltechnieken aan en krijgen steun van zowel lectoren als tweedejaarsstudenten. De campusbibliotheek zorgt voor materiële ondersteuning en past jaarlijks de collectie prentenboeken aan het nieuwe thema aan. Met wisselcollecties wordt nog niet gewerkt, hoewel dat zeker tot de mogelijkheden behoort.

Samenwerkingsverbanden via organisaties en overlegplatforms

De Vlaamse bibliotheekwereld wisselt al geruime tijd expertise voor professionalisering uit via organisaties en overlegstructuren. Elke bibliotheek van een instelling voor hoger onderwijs is bij meerdere van deze organisaties aangesloten. Zo worden de banden constant aangehaald en de samenwerking gestimuleerd, zij het niet altijd formeel. Een overzicht.

Binnen de regio

De VBAD ondersteunt de medewerkers van bibliotheken bij het bevorderen van deskundigheid en behartigt voor Vlaanderen de belangen van de hele sector. De Vlaamse regering heeft bovendien een beheersovereenkomst afgesloten om intersectoraal overleg en samenwerking te stimuleren. Dit themanummer is daar trouwens een voorbeeld van.

De Belgische Vereniging voor Documentatie (ABD-BVD) heeft dezelfde intenties, maar dan op nationaal vlak. Hogescholen en universiteiten ontmoeten elkaar ook geregeld op de vergaderingen van het Vlaams Overlegorgaan inzake Wetenschappelijk Bibliotheekwerk (VOWB). Dit platform op Vlaams niveau heeft eveneens als doel de directe participatie te bevorderen via overleg, samenwerking en opleiding. Daarnaast is het de drijvende kracht achter het Elektron-project, dat duurzame toegang nastreeft tot wetenschappelijke informatie in elektronische databanken. Het wil op dat vlak ook schaalvergroting bereiken door (nationale)

consortia te vormen en op die manier een zo ruim mogelijke toegang tot wetenschappelijke informatie bewerkstelligen, ten behoeve van onderwijs- én onderzoeksdoeleinden. Tot slot verzamelt het platform via het LibEcon-project statistische gegevens over de bibliotheken van het hoger onderwijs.

Binnen de sectie

De hogescholen ontmoeten elkaar in de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA), hun officieel overleg- en adviesorgaan. Voor de bibliotheken werd een afzonderlijke werkgroep opgericht die zich specifiek met de elektronische databanken bezighoudt. De Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) doet hetzelfde voor de universiteiten. Hier ontmoeten de universiteitsbibliotheken elkaar binnen de Conferentie der Universitaire Hoofdbibliothecarissen. Binnenkort zal deze vergadering wellicht opgaan in de Conferentie van Hoofdbibliothecarissen (Cobira), waarin ook wetenschappelijke instellingen zoals de Koninklijke Bibliotheek (KBR) zullen worden opgenomen. Binnen het Vlaams Verbond van Katholieke Hogescholen (VKHO) bestaat een jarenlange traditie om de bibliotheken van de verschillende opleidingen samen te brengen in 'categoriale werkgroepen'. Er bestaan er voor de studierichtingen Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en Bedrijfskunde (HWBK), Industriële Wetenschappen en Technologie (IWT) en Onderwijs. Deze werkgroepen bouwen de contacten binnen het eigen net uit en verstevigen die. Opmerkelijk is wel dat sinds vorig jaar de werkgroep HWBK voor het eerst, en met de toestemming van het Verbond, zijn vergadering netoverschrijdend heeft opengesteld. De interesse was groot, wat nogmaals het belang en de appreciatie van dergelijke samenkomsten onderstreept.

Binnen het onderwerpsgebied

Ook in heel wat onderwerpspecifieke samenwerkingsverbanden laten de Brusselse instellingen zich niet onbetuigd. In FELNET, het Flanders Environmental Library Network, komen de belangrijkste milieudocumentatiecentra uit Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest samen. Het doel is de gebruiker wegwijs te maken in het zoeken naar milieu-informatie. Meer dan twintig bijzondere bibliotheken en documentatiecentra uit de publieke en de private sector werken daarvoor intens samen. Negen bibliotheken hebben hun zetel in Brussel en vier van die bibliotheken komen uit het hoger onderwijs. FELNET bestudeert momenteel de mogelijkheden om de migratie van data uit de catalogi van de leden van FELNET in de collectieve catalogus automatisch en zonder manuele tussenkomst te laten verlopen. Daaraan gekoppeld zal een nieuw FELNET-portaal gecreëerd worden.

De kunstbibliotheken van Vlaanderen verenigen zich in het Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV), een intersectorale commissie van de VVBAD. Het voorziet in de behoefte tot uitwisseling van vakinhoudelijke informatie door middel van het organiseren van bijeenkomsten en/of themadagen, het onderhouden van een website en de opzet en het beheer van een discussielijst voor vakgenoten. De deelnemende kunstbibliothecarissen zijn werkzaam in universitaire, departements- en hogeschoolbibliotheken, museumbibliotheken, kunst-(historische) documentatiecentra, culturele instellingen, archieven en conservatoria.

Kan het nog sterker?

Er bestaan inderdaad nog explicietere vormen van samenwerking, vaak sectieoverschrijdend, dus tussen een bibliotheek van de sectie onderwijs en die van een andere sectie. Voor de Brusselse openbare bibliotheken springt vooral de samenwerking tussen het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen en de Openbare Bibliotheek (OB) van Schaarbeek in het oog. Het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen is een instelling voor volwassenenonderwijs die sinds de zomer van 2008 een partner is binnen de Hogeschool-Universiteit Brussel. De opleiding voor Gezins-

wetenschappen is sinds 2007 geaccrediteerd als een volwaardige professionele bachelor. De website vermeldt dat het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen "niet over een eigen collectie beschikt, maar nauw samenwerkt met andere bibliotheken en documentatiecentra". Er staat expliciet te lezen dat "de Nederlandstalige Openbare Bibliotheek van Schaarbeek bereid werd gevonden om in haar aankoopbeleid rekening te houden met de vereisten van de opleiding". Dit lijkt tamelijk verregaand, maar moet enigszins genuanceerd worden. Navraag bij deze bibliotheek leert immers dat er bij de opstart van het Boekenbende-project, begin jaren 1990, ook gezocht werd naar een uitbreiding van het doelpubliek in andere segmenten. Aangezien het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen de dichtste buur was van de bibliotheek, lag hier een opportuniteit voor het rapen. De contacten van toen houden na al die jaren en na een herlokalisatie van de bibliotheek nog altijd stand.

Zo houdt de openbare bibliotheek van Schaarbeek in haar aankoopbeleid rekening met de projecten die de eerstejaarsstudenten jaarlijks behandelen. Zo worden non-fictiewerken aangekocht over diversiteit, integratie, leer- en gedragsproblemen, zorgverlening ... Het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen trekt vooral volwassenen aan uit het hele land en in het eerste jaar moeten zij echt wel vertrouwd raken met het zoeken naar informatie en het werken in en met een bibliotheek. Daartoe verzorgt deze openbare bibliotheek jaarlijks introductiesessies voor de studenten, en trouwens ook voor andere Brusselse organisaties voor volwassenen. De bibliotheek is bovendien zeer actief op infosessies en lezingen binnen het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen zelf. Daarvoor worden aangepaste lees- en themalijsten opgemaakt en aangeboden. Het voordeel van deze samenwerking is dat docenten van het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen optreden als vakreferenten en dit deel van de collectie mee up-to-date houden. Bovendien is het aanbod eerder van een algemeen en oriënterend niveau zodat het ook voor andere doelgroepen en zeker voor het eigen publiek interessant kan zijn. De werken staan dan ook niet als een aparte collectie opgesteld. Zijn de gevraagde werken te gespecialiseerd, dan worden ze voor deze studenten gratis via IBL aangevraagd. De website van de bibliotheek verwijst niet expliciet naar dit aanbod

en deze samenwerking. Daardoor wordt ze ook niet altijd herkend. Maar dat zou snel kunnen veranderen, aldus de bibliotheekverantwoordelijken. Ook voor andere studenten, zoals die van de Lerarenopleiding en het Sociaal-Agogisch Werk, kunnen deze werken hun nut hebben.

Ook de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek (HOB) houdt in haar collectieontwikkelingsplan rekening met de naaste burenen. De studenten van de filmschool RITS, onderdeel van de Erasmushogeschool Brussel, maken dankbaar gebruik van de accent- of netwerkrubriek 'kunst' (Siso 700-750) en 'film' (Siso 790). De bibliotheek wil met deze collectie nog meer de studenten uit het artistieke en kunsthistorische onderwijs aanspreken.

Met de bibliotheken van documentatiecentra en wetenschappelijke instellingen zijn er eveneens verregaande contacten. De Hogeschool-Universiteit Brussel werkte tot voor kort voor de opleiding Optiek en Optometrie samen met de bibliotheek van de Algemene Professionele Opticiens- en Optometristenbond van België (APOOB). Toen in 1998 deze nieuwe opleiding het levenslicht zag, werd met de beroepsvereniging overeengekomen om de eerste tien jaar gebruik te maken van hun skillslab én hun bibliotheek. Die samenwerking wordt nu, zoals trouwens vooraf overeengekomen, afgebouwd. De Hogeschool-Universiteit Brussel investeert de volgende jaren extra in een eigen collectie.

Een soortgelijk voorbeeld is de samenwerking tussen de Koninklijke Militaire School (KMS) en de UAB-partners Vrije Universiteit Brussel en Erasmushogeschool Brussel. In november 2004 ondertekenden die drie een samenwerkingsovereenkomst op het vlak van onderwijs, kwaliteitsbewaking en wetenschappelijk onderzoek. Ingenieurs werktuigkunde-elektrotechniek van de Vrije Universiteit Brussel kunnen zich in hun masterjaren specialiseren in de lucht- en ruimtevaart, een opleiding waarvoor samengewerkt wordt met de KMS, de Université Libre de Bruxelles (ULB) en de K.U.Leuven. Het doctoraat in de ingenieurswetenschappen voorziet in het reglement expliciet een gezamenlijk doctoraat, kaderend in deze raamovereenkomst. Op het vlak van bibliotheek-samenwerking werden afspraken gemaakt over wederzijdse toegang en uitlending.

Wat brengt de toekomst?

In een perfecte wereld is het voor alle studenten van de Brusselse onderwijsinstellingen vanzelfsprekend dat ze in elke bibliotheek, over de associaties heen, niet alleen toegang maar ook leenrecht krijgen. Daar zijn tal van argumenten voor. Vooreerst is er een grote overlap aan gemeenschappelijke opleidingen, zoals in de Gezondheidszorg, Onderwijs, Kunst, Sociaal-Agogisch Werk en Toegepaste Taalkunde. Meestal liggen die opleidingsbibliotheken echt niet zo ver van elkaar. Dat het water inderdaad niet zo diep hoeft te zijn, bewijst het voorbeeld van de Bijzondere Leerroute Sociaal-Agogisch Werk. Er bestaan trouwens meer van dergelijke 'losse' afspraken. Zo liet de HUB-partner KUB al VUB-studenten toe via een 'lidgeld-formule'. Omgekeerd konden KUB-studenten, die aan een scriptie werken, met een gemotiveerde aanvraag leenfaciliteiten krijgen aan de VUB. Binnen de nieuwe Hogeschool-Universiteit Brussel moet die vorm van samenwerking ruimer bekeken worden, maar misschien ligt hier al een eerste aanzet om dit tot alle bibliotheken en tot alle studenten en docenten van beide associaties te verruimen. Of toch minstens voor de instellingen binnen de Brusselse context. Politiek gezien is daar bovendien recent het kader voor gecreëerd. Bert Anciaux, Vlaams minister van Brussel, pikte binnen het financieringsdecreet het idee op van een formeel overlegplatform. Daarmee was het 'Vlaams Overlegplatform Hoger Onderwijs Brussel' geboren. De verschillende Brusselse instellingen zijn die idee zeer genegen en slaan de handen in elkaar. De bibliotheken zouden hun spreekwoordelijke karretje heel eenvoudig aan dit initiatief kunnen hangen. Het verlenen van toegang én leenrecht hoeft zelfs niets te kosten, ook niet voor de gebruiker. Bovendien heeft de Vrije Universiteit Brussel vorig jaar al bewezen dat het werken over de associatiegrenzen heen echt wel kan. Op 5 juni 2007 ondertekende zij met de Universiteit Gent een intentieverklaring tot structurele samenwerking om het onderzoek en het onderwijs te versterken en middelen efficiënter in te zetten.

Dit denkspoor kan ook opengetrokken worden naar andere sectoren, zelfs andere regio's. De Vrije Universiteit Brussel overweegt momenteel met de Koninklijke Bibliotheek (KBR) wederzijdse gratis toegang voor studenten, mogelijk

zelfs voor alle Brusselse studenten. Daar bestaat alvast veel interesse voor. De instellingen voor hoger onderwijs kunnen hun specifieke collecties openstellen voor het brede publiek van de openbare bibliotheken. Zoals de collega's van de openbare bibliotheek van Schaarbeek aangaven, blijft hun aankoopbeleid, ook ten aanzien van het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, beperkt tot een algemeen en oriënterend niveau. De universitaire en hogeschoolbibliotheken zouden hier hun meer specifieke collecties kunnen aanbieden. Dit gratis toegangs- en consultatierecht staat trouwens bij de meeste instellingen in de bibliotheekreglementen ingeschreven. Dat is bij het brede publiek, maar ook bij de bibliotheekcollega's van de andere sectoren, te weinig geweten. Maar dit vraagt om enige voorzichtigheid. De collecties zijn momenteel immers te klein en de accommodaties en personeelsomkadering te beperkt om een veel groter publiek te bedienen.

Rest ten slotte de bedenking dat het totale kostenplaatje de bibliotheken aanspoort om hun collecties beter te laten renderen. Openbare bibliotheken zijn via het BruNO-netwerk veel zichtbaarder geworden op internet en willen daar nu ook voordeel uit halen (*zie casus BruNO, p. 39*). Ook binnen de instellingen van het hoger onderwijs is die zichtbaarheid een topprioriteit. De Vrije Universiteit Brussel en de Erasmushogeschool Brussel hebben hun gemeenschappelijke Vubis-software. Binnen afzienbare tijd zal dit voor de Leuvense associatie de Aleph-software zijn. Dan zullen met één druk op de knop alle collecties van de deelpartners te doorzoeken zijn. Ook op catalografisch vlak kunnen alle partners beschrijvingen 'delen' en dus efficiënter samenwerken. Als dan ook nog grotere groepen gebruikers leenrecht krijgen, kan dit de maatschappelijke dienstverlening alleen maar ten goede komen. Toen Sissi Loostermans, voorzitter van de subsectie onderwijs, de VBAD-studiedag⁴ over samenwerking in mei 2007 afsloot met de uitspraak dat er doorgaans eerder sprake is van een LTA-relatie (Living Together Apart) dan van een LAT-relatie, kon zij de teneur niet beter gevat hebben. Voor de Brusselse context geldt dit zeker, maar het is tevens de voedingsbodem voor concrete samenwerkingsinitiatieven. En dat daar in de nabije toekomst werk van gemaakt moet en zal worden, dat staat als een paal boven water!

Noten

1. Voor de bibliotheekadressen van de instellingen, zie: <http://www.ehb.be/biblio>; <http://bib.hubrusssel.be>; <http://www.sintlukas.be/bibliotheek>; <http://www.vub.ac.be/BIBLIO>; <http://www.wenk.be/bibliotheek>; zie ook: <http://associatie.kuleuven.be/> en <http://www.vub.ac.be/infoover/associatie/index.html>
2. De tekst van dit Hogescholendecreet werd op 31 augustus 1994 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad als 'Decreet, goedgekeurd op 13 juli 1994, betreffende de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap', zie: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/>
3. De tekst van dit Structuurdecreet werd op 14 augustus 2003 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad als 'Decreet, goedgekeurd op 4 april 2003, betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen', zie: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/>
4. Meersseman, Stijn, Samenwerken: trendy of noodzakelijk? (Sint-Niklaas, 22 mei 2007), in: *Bibliotheek- & archiefgids*, 83 (2007) 3; p. 51-52.

SAMENVATTING

De bibliotheken van het Nederlandstalig hoger onderwijs in Brussel streven naar meer efficiëntie, zichtbaarheid en maatschappelijke dienstverlening. Na het Hogescholendecreet en het Structuurdecreet zijn in de hoofdstad nog twee associaties en vijf instellingen actief. Zij werken onderling en over de secties heen op verschillende terreinen samen. Maar dat zou meer en beter kunnen. Dit artikel maakt een stand van zaken op en wil een opstap zijn voor een hechtere samenwerking in de toekomst.

ABSTRACT

The libraries of Flemish higher education in Brussels aim at more efficiency, visibility, and social service. Following the Hogescholendecreet (decree on higher education) and the Structuurdecreet (decree on the new structure of higher education), two associations and five institutes remain in the capital city. Their collaboration covers various domains, though things could always be better. The present article is a situation report, a starting point for closer collaboration in the future.

